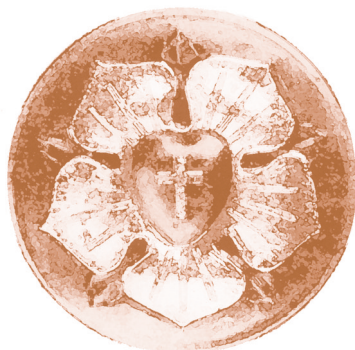

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: PRESTETJENESTE, KVINNE OG MANN

ARTIKLER

EN KIRKENS SALMEDIKTER

"Å LOKKE TIL TRO"

– OM PREKENOPPDRAGET

JULEHØYTIDENS FORVITRING,
OG HVA KIRKEN KAN GJØRE NOE MED

SØNDAGSTEKSTEN

ROMJULSSØNDAG

NYÅRSAFTAN

NYTTÅRS DAG / JESU NAVNEDAG

KRISTI OPENBERRINGS DAG

FRA BISPEDØMMERÅDENE

PRESTETJENESTE, KVINNE OG MANN

Det startet med en beskjeden bokutgivelse, men ble kraftig forsterket da kvinnelige teologistudenter ved VID i Stavanger fortalte at de har opplevd hets fra konservative medstudenter for sitt valg av studium og kommende yrke. Dermed var det igjen en slags debatt om kvinners og menns likestilte adgang til å gjøre prestetjeneste i Den norske kirke.

Jeg la merke til den i en bokhandel i sommer, en bok med gult omslag og tydelig, svart tittel: "Skal kvinnene tie? Om ordinasjon av kvinner til prestetjeneste", utgitt av FBB med bl.a. VID-professor Knut Alfsvåg som redaktør. En rask gjennomblåing viste imidlertid at dette ikke egentlig var et nytt bidrag, men hovedsakelig en samling av tidligere publiserte artikler. Så jeg lot boka ligge og tenkte at den neppe ville få særlig oppmerksomhet.

Men der tok jeg feil! En gruppe kvinnelige VID-studenter gikk ut og fortalte om hvordan enkelte mannlige medstudenter har oppført seg aggressivt og fordømmende mot dem. Og dermed kom også bokutgivelsen i et nytt lys.

Det er flere temaer som melder seg her. Det ene er prestetjeneste og kjønn, og dermed teologi om kjønn – og kjønnets teologi i det hele tatt. Et annet gjelder hvordan universiteter og kirkesamfunn håndterer idealer om pluralisme og toleranse i et spørsmål som angår kollegers og medstudenters identitet og livskall. Det tredje gjelder kriterier for god fagteologi, og hva som er relasjonen mellom fagteologiske og kirkelige praksiser.

Dette er selvsagt for komplekst og omfattende til å diskutere i en kort leder. Men samtidig: Det er i denne sammenheng og usorterte utgaven temaet treffer oss, enten vi er studenter, prester

eller lærere i kirkelig relaterte utdanninger.

Fungerende rektor ved VID, Bård Mæland, slo fast: "Debatten om kvinners prestetjeneste er over." (Verdidebatt 30.10.) Slik er det ved MF også, enten en spør de aller fleste lærere eller studenter, eller en ser på fordelingen av kvinner og menn blant studentene i profesjonsstudiet. I dag er denne ca. 50/50, riktignok med variasjoner fra kull til kull. For noen dager siden møtte jeg studentene på 7. semester, og der var det én kvinnelig student blant alle de mannlige. Kvelden etter satt jeg med studentene på 11. semester, med én mann og resten damer. Fullt så skjevt er det riktignok ikke når alle er til stede.

Da jeg spurte kvinnene om de har opplevd ubehagelige konfrontasjoner, var svaret et klart nei. I forhold til temaet svarte de ulikt: Noen synes det er temmelig fjernt, mens andre, ofte studenter med konservativ bakgrunn, har jobbet mye med det og vet nå hvor de står. Alle er enige om at når de som støtter kvinnelige prester, er i så stort flertall, er det ikke truende at en og annen er i mot. Jeg opplever disse studentene som trygge i møte med temaet, verken engstelige eller fordømmende.

En av studentene sa: "Jeg kunne levd fint med å ha en kvinneprestmotstander som kollega." Men

Jeg opplever disse studentene som trygge i møte med temaet, verken engstelige eller fordømmende.

her møtte hun motbør fra de andre. Slik jeg hørte dem, var det en felles erkjennelse av hvor problematisk det er når noen, over tid og i en nær kollegarelasjon, hevder at ditt livskall og din pastorale identitet bryter med Guds vilje, strider mot Skriften, ja, – om en skal følge Sverre Aalen slik han uproblematisk gjengis i boka (s 18) – hindrer ”gudbilledlighetens virkeliggjøring i mennesket”. Da hjelper det ikke så mye at kollegaen er høflig og hyggelig når han sier det.

Slik står saken fortsatt i sin betente kjerne:

Viljen til å romme mangfold og respektere mindretall, selv når meninger oppleves støtende og destruktive, kommer i konflikt med menneskers rett til å utføre sin tjeneste og institusjonens plikt til å støtte de arbeiderne en har kalt til tjeneste.

Konflikten gjelder kirken, og den gjelder kirkelig relaterte utdanningsinstitusjoner. Som lærere prøver vi å forholde oss ansvarlig til den: Vi underviser om argumentene på en slik måte at studentene kan forstå de ekklesiologiske og etiske implikasjonene og selv ta stilling. Vi er tydelige på at MF ser det som et privilegium å utdanne kvinner og menn til prestatjeneste, og de aller fleste som underviser her, mener at det er klart tyngre argumenter for ”ja” enn ”nei”. Og: Vi fremholder at det i en akademisk kontekst er stor takhøyde for mindretallsstemmer, ”ukorrekte” meninger og å være underveis, men at det stilles krav til etterrettelig argumentasjon, at en lytter til meningsmotstanderes beste argumenter og er villig til å endre oppfatning i møte med dem.

Det var betryggende å høre kvinnelige studenter bekrefte at de har sluppet å møte aggressivitet og fordømmelse i miljøet på MF. Samtidig satt de med en følelse av at motstanden ikke er helt borte. Kanskje er ulempen med lavere temperatur at konflikter går under jorden, at studenter som tilhører mindretallet, trekker seg tilbake og ikke sier rett ut hva de mener. De er kanskje redde for hva medstudentene, for ikke å snakke om læreren, vil si, og de vil slippe unna mørke-

mannsstempelet.

Dermed blir spørsmålet hvordan vi som lærere tar opp slike spørsmål med enkeltstudenter og i det felles læringsmiljøet, uten at noen opplever at vi er ute etter å ”ta” dem? Og i forlengelse: Hvordan vi generelt bidrar til å skape ”uenighetsfellesskap” (Lars Laird Iversens uttrykk) der vi diskuterer kontroversielle temaer åpent og informert og samtidig har en løpende samtale om betingelsene for disse diskusjonene?

Det hviler altså et stort ansvar på oss som leder

Dermed blir spørsmålet hvordan vi som lærere tar opp slike spørsmål med enkeltstudenter og i det felles læringsmiljøet, uten at noen opplever at vi er ute etter å ”ta” dem?

utdanningene. Men det hviler også et ansvar på dem som argumenterer mot kvinnelige studenter og presters kall til tjeneste, og som bidrar til tette student- og prestefellesskap som får dette som en slags fanesak. Det er klart: Kvinneprestmotstandere vil vi antakelig alltid ha blant

oss, og det er grunn til å tro at det religiøse mangfoldet, inklusiv ny-konservative bevegelser fra andre kontinenter, heller vil øke enn å avta i årene fremover. Slik sett er heller ikke dagens overveldende flertall for likestilling og kvinners prestatjeneste noe vi skal ta for gitt.

Likevel kunne jeg ønske et større samsvar mellom det som er de alvorlige konsekvensene av et argument, og tyngden i argumentet. Når boka som var utgangspunkt for debatten i høst mest består av opptrykk av gamle tekster og ikke tydeliggjør sitt eget prosjekt, blir den et slags ufrivillig vitnesbyrd om at debatten faktisk er over.

Jeg har vel ikke noen særlig tro på å bli hørt, men likevel: Så lenge en ikke har noe bedre å bringe til torgs, og en vet at en rammer kolleger og kollegafellesskap, ville det ikke vært like greit å bruke kreftene på andre ting i årene som kommer? Det er tross alt nok av ekte utfordringer vi burde kunne finne sammen om.

FREDRIK SAXEGAARD
FREDRIK.SAXEGAARD@MF.NO

EN KIRKENS SALMEDIKTER

HILSEN I ANLEDNING SVEIN ELLINGSEN–DAGEN PÅ MF 11.OKTOBER 2019

AV BISKOP HELGA HAUGLAND BYFUGLIEN, PRESES I BISPEMØTET
HB924@KIRKEN.NO

I dyp takknemlighet og med stor glede hilser jeg Svein Ellingsen fra Den norske kirke i anledning hans 90-årsdag. Det er så fint å være her for å markere Svein Ellingsens store livsverk som salmedikter. Vår kirke er en salmesyngende kirke. Salmene er vår store fellesskatt som betyr uendelig mye for mennesker. De åpner hjerte og sinn. Salmene er en troens kilde.

Ingen har i vår tid bidradd til den skatten, som Ellingsen. Med sin vare penn, med vekten på enkelhet og ordenes nyanser har han skapt en bro mellom teologi og menneskers tro og livsfølelse. Men mer enn det – som den kunstner han er, bruker han bilder og erfaringer som åpner opp for de rommene der læresetninger, ordninger og liturgier kommer til kort. Han lar oss få ord for det usigelige, i glede og sorg, og gir på den måten en hjelp til å leve i og med livets store mysterium – med troen på Kristus som ankerfeste. Gjennom å synge og reflektere over hans tekster er det som om det kommer svar på våre rop og våre sukk. Selv har han formulert det slik: ”En salme skal møte menneskers livsfølelse, uten store og patetiske ord.”

Den siste tiden har jeg bladd gjennom vår nye salmebok. Den har 58 salmer Svein Ellingsen som avsender, hvorav 43 er skrevet av ham, og 15 er gjendiktet.

Det har vært som en reise gjennom kirkens liv i møte med livets fasetter. For meg er det blitt også å høre gjenklangen av min egen historie i kirken de siste 40–50 årene.

Salmene er skrevet slik at de går inn i liturgiens rytme og hjelper oss til å bære hele livet inn i kirkens gudstjeneste.

Det var i Stavanger i 1977, da jeg var på praktikumsturné, jeg første gang ”fikk” en av hans salmer. Den gang arbeidet Per Egil Hovland i Domkirken, sønn av Egil, og han spilte for oss – på fløyte så vidt jeg husker – melodien hans far nettopp hadde skrevet til en ny dâpssalme. Og vi sang med etter hvert med på ”Fylt av glede over livets under”.

Det var en tekst og melodi som satte seg fast i hjerte og sinn umiddelbart. Det var nesten en guddommelig forening. Men det gikk enda 8 år før den kom inn i salmeboka – av 1985 – og er blitt den mest brukte av dâpssalmene. Den er det fremste eksemplet på hva Ellingsens salmer har gitt kirken. For den er båret av den undertonen og nerven av sorg, som var hans egen historie, og skrevet i forventning om et nytt barn. Den rommer den dypeste dâpsteologi. Og samtidig er den så livsnær at den er tilgjengelig også for dem som kommer sjelden til kirken, men som bærer sine mest dyrebare frem for Gud i dâpen. Og det er en håpstekst som også er til trøst når døden innhenter livet, også det livet som ble så altfor kort. Strofen: ”Dâpens lys forblir når livet slukner” er så vakker og forteller om håpet som ligger i dâpen!

Også det andre sakramentet får lys over seg ved Svein Ellingsens salmediktning. ”Jesus, livets sol og glede, her i brød og vin til stede” er en av de nattverdssalmene jeg setter høyest. Den ble gjendiktet etter en gammel tekst så tidlig som i 1965.

Den er et eksempel på hvordan de enkle formuleringene formidler sakramentets gave på en annerledes måte enn den tradisjonelle. Det utvider forståelsen av nattverden – vi bringer oss

selv til Jesus med alt som er gått i stykker, og mottar gavene som endrer alt og gjør oss hele. Et annet perspektiv ved nattverden kommer frem i salmen "Vi bærer mange med oss i dag når vi går frem". Som en av mine unge kolleger sa: "Jeg bruker den så ofte jeg kan." Her har Ellingsen fanget inn den smerte som mange kjenner, kanskje ikke minst vi arbeider i kirken, ved at ikke alle finner sin plass ved nattverdbordet. Av mange grunner holder noen seg borte. Selvransakelsen er ærlig og gjenkjennerbar – vi ber for dem vi har såret og drevet bort fra Gud – og den vender seg til bønn om nåde for det og til forbønn for dem som savnes.

På en særegen måte fanger Ellingsen inn livsfølelsen mange kjenner seg igjen i. "I de sene timers stillhet kjenner jeg en indre uro som jeg ikke kan fortrenge" er en kveldssalme som tar på alvor den eksistensielle utrygghet og tomhet som mange kan kjenne når dagens travelhet stilner, og det blir et møte med eget liv. Strofen "Men i dagens siste time får jeg overgi min uro til en annen ved min side" – den er berørende.

Skattkisten fra Svein Ellingsen rommer også mange salmer som løfter blikket mot den verden kristne er satt til å tjene.

"Noen må våke i verdens natt" har funnet sin plass som en av våre sterkeste salmer. Den ble også oppdaget før den kom i salmeboken, og fikk betydning, ikke minst i det store ungdomsarbeidet på 80-tallet, der salmesangen hadde stor plass. Det var en epoke der engasjement og kamp mot apartheid, samtidig med angst for atomtrusselen, preget unges liv. Salmen utfordrer til tjeneste for nesten samtidig som den uttrykker tilliten til Guds nærvær. Den griper meg hver gang jeg synger den. Den er eksempel på det enkle språket og ordene med tyngde og nyanser, som får frem det dypeste alvor i tre korte vers.

Troens inderlighet og tillit veber seg sammen med utfordringen til å tjene Gud og kjempe for

skaperverket. Den vakre "Stjernene lyser fremdeles i mørket" er en salme som gjerne kunne vært skrevet i dag. Den ble til etter bestilling fra KFUK–KFUM i forbindelse med det store TenåringsTreffet i 1992 i Asker, da vi erfarte en av de første bølgene med miljøfokus. Den er en håpsalme som motiverer for å kjempe for skaperverket: "Vi skal få tro på en fremtid for jorden; avmakt må vike og dag følge natt, se, våre søsken i skapningens mangfold venter på handling fra hjerter som tror."

Og så kan jeg ikke la være å løfte frem at et vell av salmetekster handler om sorg, savn og det kristne håpet. De kan like gjerne leses som synges. De gir ord til den ordløse sorgen, er nesten brutalt ærlige og gir skimmer av lys og peker på fremtiden. Hør her:

Litt etter litt, gjennom savnets smerter, må du bli løst fra mange sterke bånd. Men gjennom sorgen når du nye dager, der nye hender venter på din hånd. Og fra vår framtid kommer Kristus til deg og fyller alt med nærvær og med fred.

Og til slutt – På generalforsamlingen for Det lutherske verdensforbund i Namibia for to år siden var det en salme av Svein Ellingsen i sangheftet. Fulltonende stemte vi i den salmen som trolig synges aller mest, og som er i ferd med å bli en av våre kjæreste og mest brukte salmer, "Vi rekker våre hender frem som tomme skåler". Og Vidar Haanes var rask, tok sangen på mobil og sendte via Facebook til Svein Ellingsen. Vår delegasjon var stolte! Salmen veber våre liv inn i den store sammenhengen; med bilder fra skaperverket ber vi Gud om å la våre liv bære frukt som blir til andres vel.

Takk, Svein Ellingsen, for hva du har gitt oss gjennom dine salmer – de er en kilde til livsnær tro på Kristus og styrker oss i håpet om Guds fremtid.

"Å LOKKE TIL TRO" – OM PREKENOPPDRAGET

SAMMENFATNING AV FOREDRAG PÅ MIKKELSMESSKONFERANSEN, 2019

AV HALVOR NORDHAUG, BISKOP I BJØRGVIN
HN588@KYRKJA.NO

Hva er prekenens oppgave? Mye naturligvis, men først å fremst dette: Å dele ut invitasjonen til Guds rike så tydelig at den blir hørt, og tatt imot. Kort sagt: Prekenen skal være et middel for nåden.

Prekenens mønsterfortelling er liknelsen om det store gjestebudet (Luk 14,15–24), og predikanten er tjeneren som har fått dette oppdraget: "Gå ut på veien og stiene og nød folk å komme inn." Innbydelsen skal gå til dem som i utgangspunktet ikke har tenkt seg inn, dem som er langt unna og ikke lett å finne, "på veiene og stiene". Og de skal ikke informeres om invitasjonen; de skal "nødes". Verbets betydning går faktisk i retning av å "tvinges".

Dette er altså liv om å gjøre. Derfor må det prekes med engasjement. Det har hendt jeg har hørt en preken der jeg etterpå tenkte: Var dette viktig? Var det egentlig noe som lå presten på hjertet, og som bare måtte sies?

En preken er muntlig tale. Muntlighet er samtidighet. Det som sies, møter øret som lydølger her og nå og vil inn. Den som taler bedriver "aggresjon" (av latin: *aggredi* = å gå fram)! Uttrykket er hentet fra den danske presten Gertrud Iversen. Hun sier prekenens muntlighet har et visst preg av aggresjon "fordi prekenen er basert på den utgående kraft som ligger i selve dens henvendelseskarakter".

Den som forkynner, leverer ikke bare en replikk inn i en samtale, men utfører en i god forstand aggressiv handling og inntar en dominant rolle: "Hør på meg!" Det ligger i talens egenart at når noen taler, må vi andre tie.

I tillegg til dette muntlighetens preg, som jo ikke bare gjelder taler i kirken men også på torget, kommer gudstjenesten inn som en forsterkende faktor og en retorisk tilleggsgevinst: I gudstjenesten taler presten til menigheten på Guds vegne, hilser den med nåde og fred fra Gud vår Far og løfter hendene til velsignelse. Både anledningen, rommet, klærne og liturgien støtter opp om prekenen og gir den autoritet. Den autoriteten skal vi være klar over så vi ikke misbruker den. Men den skal vi også ta imot som en gave, si ja til og gå inn i.

En preken kan ha preg av både samtale og omtale, og begge deler er på sin plass. Samtalepreget skal reflektere at presten vet noe om livet og setter teksten i samspill med tilhørernes erfaringer. Mens omtalen ivaretar behovet for å brette stoffet ut slik at menigheten skal lære noe de ikke visste på forhånd.

Så ja – til både samtale og omtale, men evangeliets særlige form er tiltalen: Kom, for alt er ferdig! I sin bok om "Predikans oppgift" undersøker Henrik Ivarsson hva som for Luther var prekenens egenart og oppgave, og om dette skriver han: "... det direkte tiltalet och den energiska uppfordran til tro (är) evangeliets mest adekvata form."

Selvsagt finnes hos Luther også mange taler og skrifter som ikke er prekener, men som har et undervisende preg. Om dette skriver Ivarsson: "Lösögöres undervisningen från *predikans uppgift att erbjuda förlåtelsen och egga til tro*, låter detta sig väl göra, men framställningen upphör då att vara predikan" (min utheving).

Evangeliets mest adekvate, men altså ikke eneste form, er tiltalen, fordi den svarer best til evangeliets karakter av innbydelse. Denne innbydelsen kan selvsagt også komme i andre språklige former, som f.eks. den åpne og inkluderende fortellingen eller den drøftende eller undervisende preken som er slik lagt opp at tilhøreren kan gå inn i den og finne sin plass. Men likevel ivaretar den ikke-invaderende tiltalen som er tydelig, men som samtidig respekterer tilhørerens frihet og integritet, på en særlig måte prekenens preg av nådemiddel. Og sammen med tiltalen hører gjerne en imperativ: Dette er til deg. Ta imot! Kom!

DEN OBJEKTIVE PREKEN

Da jeg studerte på MF på 70-tallet, tror jeg det er dekning for å si at idealet var den objektive lærepreken. Vi var preget av konfesjonell lutherdom, og mange hadde et behov for å distansere seg fra bedehusets klamme og invaderende forsøk på å skape vekkelse gjennom invitasjoner om "å åpne hjertet for Jesus", "Kom som du er", eller enda verre: "Kom fram og søk frelse!" osv. Slikt var altfor klamt, og dessuten antisakramental og reformert. Verre kunne det nesten ikke bli.

Idealet var troens objektive karakter, og da ble *omtalen* prekenens modus. I tillegg husker jeg vi sa til hverandre på Praktikum at vi ikke skulle spille på følelsene. Det var forkynnens logos som sto i fokus, ikke dens etos, og i hvert fall ikke dens patos.

Lengst gikk man vel i den danske Tidehverv-bevegelsen som i en blanding av Karl Barths dialektiske teologi og massiv lutherdom tegnet idealet av den usynlige presten som uten affekt leste opp sitt manuskript. Slik kom angivelig den objektive åpenbaringen bedre til sin rett, fordi intet menneskelig kom i veien. Vi kan vel forestille oss hvor engasjerende en slik preken ble. Noen danske studenter som hørte mange preker i Folkekirken, beskriver i en artikkel hvordan prestene, som ellers var levende og engasjerte mennesker, når de kommer på prekestolen, ofte "...skruer ned for blusset".

Retorisk sett er den objektive og omtalende lærepreken sjelden en suksess. Men verre: Den er

i sin rendyrkede form heller ikke en egentlig preken, fordi den, med Ivarssons ord, "løsgøres från predikans uppgift att erbjuda förlåtelsen och egga til tro". Evangeliet er en invitasjon til festen i Guds rike, som må tilsies og deles ut med alle de retoriske virkemidler som står til vår disposisjon: Logos, patos og etos.

Jeg holder ikke en preken

Jeg *holder* ikke en preken; jeg er en del av den. Like lite som form og innhold i en tale kan skilles, like lite kan budbæreren skilles fra budskapet. Da jeg for 20 år siden skrev boka "... så mitt hus kan bli fullt" til bruk i undervisningen på Praktikum, var det størst interesse blant studentene for det kapittelet som handlet om predikantens person og om den dynamikken som utvikler seg mellom predikant og tilhører i selve prekenhendelsen. Trolig skyldtes det at dette fenomenet tradisjonelt var gitt forholdsvis lite oppmerksomhet, men alle visste av erfaring at det var viktig.

Inspirasjonen til dette kapittelet hentet jeg først og fremst fra en bok av Hans van der Geest, "*Presence in the Pulpit*". Boka bygget på forskning gjennom responsanalyser blant tilhørerne til over 200 preker. Det interessante var at tendensen blant respondentene gjennomgående gikk i retning av å først si noe om predikanten, før man sa noe om selve innholdet i det som ble sagt.

Det viktige for tilhørerne var at predikanten virkelig var til stede, troverdig og engasjert. Et ord som gikk igjen i responsene, var "varm". Van der Geest satte sine funn i samspill med menneskets utviklingsfaser og mente at tilhørernes responser korresponderte med det orale stadium i barnets første leveår, som nettopp handler om varme, nærvær og "basic trust" (Erik Erikson).

Dette er vel egentlig ikke så overraskende? Dersom vi ikke har tillit til den som taler, og ikke tror at vedkommende vil oss vel, hvis altså ikke det grunnleggende etos er på plass, spiller det ikke så stor rolle hva som ellers settes i spill av både logos og patos.

I nyere tid har det kommet andre undersøkelser som går i samme retning som van der Geest. Jeg kan her vise til Hilde Fyllings Olavstipend fra 2015, som også var bygget opp omkring respons-

analyser av prekeners. Også hun finner at prestens engasjement er avgjørende for hvordan prekenen blir tatt imot. Det er viktig at predikanten formidler en tro på det en selv sier, og oppleves som ærlig og nærværende (Fylling: Prekenens dialogiske potensial, TPT 2/2016).

Tilsvarende resultat kom Marianne Gaarden til (nåværende biskop i Lolland/Falster) da hun i 2013 la fram sin PhD-avhandling. Hun undersøkte betydningen av prestens person for tilhørernes mottakelse av prekenen og fant at prestens etos ble vurdert ut fra *autentisitet*, som handler om engasjement, integritet og troverdighet, og ut fra *attitude*, som er den holdning presten viser overfor menigheten.

Det er imidlertid interessant at de danske prestene i Gaardens studie også selv erfarte at deres person betød mye for hvordan prekenen landet hos tilhørerne. Men dette ble av prestene oppfattet som teologisk problematisk: "Guds ord skal forkyntes rent og klart, noe som for prestene står i et motsetningsforhold til predikantens subjektivitet." (Kaufman, Felter og Gaarden: "Person og preketjeneste", TPT 2/2016). Så arven fra Tidehverv later til fortsatt å være levende i Danmark.

Preken uten manus

Det er for tiden populært å preke uten manus. Det skyldes ikke minst boka "Preaching without notes" av Joseph N. Webb, som bl.a. brukes i kurset "Kunsten å snekre en preken" som mange prester har gjennomført. Den potensielle gevinsten ved en manusfri preken er åpenbar. Dersom presten mestrer kunsten, vil menighetens opplevelse av engasjement og nærvær utvilsomt styrkes, og dermed øker også muligheten for å høre prekenen som en evangelisk innbydelse til å ta imot Guds gaver og kall til tjeneste. En preken uten manus der presten står, og gjerne også beveger seg i kordøren, åpner for mer dynamikk, kroppsspråk og øyekontakt, og dermed også mer av både patos og etos.

Men hva med det kognitive innholdet, logos, i en manusfri preken? Faren er selvsagt til stede at for man fort kan havne i vante hjulspor, eller enda verre, miste tråden i fravær av papir. Jeg vil imidlertid tro at sjansen er vel så stor for en

klarere opplevelse av logos, fordi struktur og sammenheng i prekenen er helt avgjørende nettopp når man preker uten manus, og i enda større grad enn hvis man har papir foran seg.

Presten uten manus lærer seg ikke prekenen utenat ord for ord, men fokuserer strukturen – sammenhengen mellom prekenens ulike "moves". De er veimerkene presten har lært seg og følger. Så lenge sammenhengen mellom leddene er klar, og man vet hvor man er, og hvor man skal, er det ikke så farlig om noe blir glemt eller sagt litt annerledes underveis. Dersom derimot strukturen ikke er klar – og mulig å huske – er den manusløse predikanten fortapt og dømt til å bomme og gå stadig nye strafferunder i skogen.

Med en manuspreken er dette dessverre annerledes. Her etterlater ikke en manglende struktur presten i den samme nød. For der er det bare å lese videre fra manus, uansett om ting henger sammen eller ikke. Så jeg våger påstanden: Mindre bruk av manus forutsetter og fremmer en bedre struktur.

Å egge til tro

Så langt har jeg fokusert på prekenens karakter av å være invitasjon til festen i Guds rike, og betydningen av å levere denne invitasjonen så tydelig at tilhøreren faktisk hører den. Men noe gjenstår: Hvordan skal vi gjøre invitasjonen troverdig og nettopp innbydende, slik at folk får lyst til å ta imot, si ja og komme inn? Vi er på vei over i prekenens logos.

Jeg henter igjen fram Ivarssons gjengivelse av Luthers forståelse av prekenoppdraget: "... *att erbjuda förlåtelsen och egga til tro*". Dette fokuset på syndstilgivelsen er gjennomgående i Luthers teologi og vil vel i dag av mange kritiseres for å være vel smalt. Men at noe er hovedsaken, betyr ikke at det også er alt som er å si. Luthero hadde som kjent en ganske bred dagsorden i sin forkynnelse, men spissen var altså å tilby syndsforlåtelse – og "egge til tro".

La oss se litt nærmere på dette siste. Hva er det å "egge til tro"? Det tyske uttrykket som finnes hos Luther, er "reizen/Reizung zum Glauben". På tysk er det et ord med en viss forførende klang, f.eks. i uttrykket "eine reizende Frau". Å tenke

slik rundt forkynnelsen kan kanskje være underlig for oss, men altså ikke for Luther.

Slik skal forkynnelsen være. Den skal lokke, ja, egge til tro – ikke ved hjelp av utidig forførende ord og fakter, hvordan disse nå skulle arte seg, men ved at innbydelsen blir så fristende og uimotståelig at tilhøreren bare må gripe den med begge hender. Luther skriver et sted hva dette handler om: ”Å male Kristus så vennlig som mulig, og lokke til tro.”

Det er altså Kristus selv, hans person og verk, som tilhøreren gjennom prekenen innbydes til å få del i. Da gjelder det å male Kristus slik at også tilhøreren med den svake tro bare må gripe ham, slik fisken ikke klarer å motstå agnet, men må sluke det.

Det er viktig at Kristus på nytt og på nytt males tydelig og sterkt, fordi evangeliet ifølge Luther er utrolig og mot all erfaring. Mens lovens logikk – du får lønn som fortjent – får bred og daglig bekreftelse i vår erfaring, er det langt vanskeligere å tro på en kjærlighet som er uten reservasjon, og en nåde som er fri for enhver annen betingelse enn at den blir tatt imot. Dette kjenner vi lite til, kanskje bortsett fra vårt første leveår – nettopp den orale fase. Og kanskje er det slik som van der Geest mener å kunne dokumentere, at vi alltid lengter tilbake dit og leter etter en bekreftelse på denne kjærligheten når vi hører en preken.

For Luther handlet dette om å male Kristus som frelser fra Guds dom over synden eller fra gjerningsrettferdighetens forbannelse, for slik å egge eller lokke tilhørerne til å ta imot evangeliet om nåden og troens rettferdighet. Evangeliets tilknytningspunkt, dets relevans, var gitt, og det var kulturelt felleseie: Gudstroen, erkjennelse av synden som skiller mennesket fra Gud, og frykten for skjærsilden og dommen. Inn i denne forestillingsverdenen kom så evangeliet som frigjør fra alt dette når det mottas i tro.

Og i dag?

Så hvordan maler vi Kristus i dag? Hvordan gir vi mennesker et bilde av Kristus og av festen i Guds rike, som gjør det ikke bare nærliggende men nødvendig (Jfr. ”nød folk til å komme inn”)

å ta imot innbydelsen til Guds rike? Det er ikke nok bare å være tydelig, sterk, evangelisk aggressiv eller varm, engasjert og nærværende, autentisk og troverdig – folk spør seg hele tiden: Hvorfor skal jeg si ja evangeliet? Jeg har det greit, og jeg frykter verken Gud eller Guds straff, og trenger derfor heller ikke å frelses fra dette.

Så la oss da lete etter tilknytningspunkter andre steder. Vi er vel alle gjennomgående opp-tatt av å leve et godt liv og være til stede for familie og venner, gjøre vårt arbeid og glede oss over livets mange gaver, og gjerne også kjempe for mer rettferdighet i verden, så langt vi får det til. Alt dette vil vi, og gjør vi et stykke på vei, men det er også mye som mangler.

Vi har det godt, men vil også bli bedre mennesker, sannere mennesker. Jeg vil anta at dette for mange nærmest er deres trosbekjennelse, og at denne lengselen etter sann menneskelighet holder seg også langt opp i årene når ungdommens idealisme er fordampet. Og når en som tenker slik spør: ”What’s in it for me?”, hva svarer vi da? Hvordan egge til tro i en tid med helt andre forutsetninger enn på 1500-tallet?

Jeg tror vi skal oftere våge å ta utgangspunkt ikke i det negative, at mennesker ikke får til å gjøre det gode de vil, men i det positive, at de faktisk vil det gode. For det er jeg blitt stadig mer overbevist om: Folk flest er bra folk, og de vil gjerne gjøre det gode. De har en forestilling om hva det er å være et sant og godt menneske, og det vil de, og det strekker de seg etter. Det er de færreste som tror at livets mening ligger i rikdom eller makt. Men de få som gjør det, synes gjerne godt i samfunnet.

Jeg tror det ligger et tilknytningspunkt her, ikke i en syndserkjennelse – den får eventuelt komme siden – men i et ønske: Jeg vil være et godt menneske!

Å male det sanne mennesket

Jeg har merket at jeg stadig oftere i prekenen prøver å male Kristus, ikke som Frelseren, men som det sanne mennesket, f.eks. slik:

Når du ser Jesus i fortellingene om hans liv i Det nye testamente! Hva ser du da? Du ser en som rører ved de spedalske, de utstøtte. Du ser en som

spiser sammen med "tollere og syndere", slike som andre holdt seg unna. Du ser en som gjenoppretter ødelagt liv, og en som tør å tale mot uretten. Når du ser Jesus slik, kan du kanskje skjønne at folk den gangen sa dette om ham: "Alt han har gjort, er godt." Når du ser Jesus slik, kjenner du da kanskje en form for gjenkjennelse? – en erindring av din egen drøm, en drøm du bærer innerst inne? Dersom du er voksen, merker du at denne drømmen kanskje var sterkere da du var ung og idealistisk, enn den er nå, når du har vent deg til deg selv. Men er den der ikke fortsatt, drømmen om å være et sant menneske? Og når du ser hva Jesus gjør, og hører hva han sier, kjenner du deg kanskje på en måte igjen: Dette er dypt menneskelig. Slik skal mennesket være.

Jeg vil prøve å lokke og egge tro ved å male Jesus slik at det skapes en gjenkjennelse hos dem som hører på. Jeg er overbevist om at troens beste kort fortsatt er bildet av Jesus – ikke nødvendigvis som en vei inn til himmelen, men som et bilde av det mennesket de fleste selv ønsker å være, et sant menneske.

Og så får vi tro at det kan komme siden, både

synderkjennelsen, nåden, frelsen og håpet om evigheten. Men la oss prøve med det gode mennesket først. Jeg vil lokke med Jesus som det sanne mennesket og satse på gjenkjennelsens kraft.

Mange er sinte på Gud, men ikke så mange på Jesus. Og mange vil si at hvis det finnes et sant og godt menneske, slik jeg vil være, så er det han. Jeg tror det er flere enn meg som finner mening i de berømte ordene fra dikteren Fjodor Dostojevskij:

Min trosbekjennelse er enkel: Jeg tror at det ikke finnes noe vakrere, dypere, mer tiltrekkende, mer rasjonelt og mer fullkomment enn Kristus. Og jeg er overbevist om at ikke bare er ingenting som ham, men ingenting kan være som ham. Ja, hvis man beviste for meg at Kristus ikke var sannheten, at sannheten virkelig var et annet sted enn Kristus, så ville jeg foretrekke å forbli hos Kristus og ikke med sannheten.

Jeg tror vi er mange som finner den dypeste grunn for vår tro nettopp her. Så la oss male Kristus, og egge til tro.

luther

Kirkelig årskalender

2020

169,-

Kirkelig årskalender 2020

En klassisk almanakk kombinert med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Bakerst finnes en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter.

Skreddersydd for medarbeidere i kirker og organisasjoner.

www.lutherforlag.no

JULEHØYTIDENS FORVITRING, OG HVA KIRKEN KAN GJØRE NOE MED

AV ARILD VØLLESTAD, PENSJONERT PREST, STAVANGER
ARILD.VOLLESTAD@GETMAIL.NO

Denne artikkelen er en invitasjon til å tenke gjennom sider ved vår julefeiring, før vi suges inn av desembers ofte tankeløse travelhet.

Det som av storsamfunnet kalles ”jul”, er i vår tid blitt navn på en intens handleperiode fra november til julaften (med påfølgende romjuls- salg og januarsalg). Dette kan neppe kirken gjøre noe med. Derimot kan vi gjøre mye med vår kirkelige forståelse og språkbruk rundt feiringen av Kristi fødsel.

Jeg tillater meg i det følgende å nevne noen problemområder – med viten om at en god del positivt gjøres i mange miljøer, men det er langt igjen.

Denne artikkelen er preget av det nedenfra- perspektiv jeg fikk gjennom flere år som fengsels- prest og mange år som prest ved en rusbehand- lingsinstitusjon. Fra én side sett kan disse erfarin- ger reduseres til ”noe marginalt”. Men fra en annen side sett er dette nedenfra- perspektivet et barometer for tendenser som i tilsært form også finnes i samfunnets midte.

”JESUS DEN STØRSTE JULEGAVEN”?

Barn som kommer fra nyfattede familier, gruer seg ofte for første skoledag over nyttår fordi de vet at deres julegaver av medelever vil bli stemplet som ”ikke fine nok”. Julen som ”barnas høytid” får her et skudd for baugen.

Gaveproblematikken har også en annen side: NRK-dagsnytt offentliggjorde før jul i 2018 en undersøkelse som viste at ca. 35–40 % av den voksne befolkningen misliker å gå og handle jule- gaver; de forbinder det med stress og er ledsaget av det plagsomme spørsmålet: ”Hva skal vi gi til

dem som har alt?” Dessuten vet vi at en del mennesker tar opp meningsløst dyre forbrukslån for å være med på gavekjøret.

På denne bakgrunn er presters og kirkelige an- sattes tale om ”Jesus som den største julegaven” en risikabel billedbruk.

FAMILIEHARMONI ER HYGCELIG, MEN STAMMER IKKE FRA JULEEVANGELIET

I Norge har det aldri vært så mange hushold- ninger bestående av én person som nå. Og i et samfunn med mange skilsmisser og samlivsbrudd er idealet om harmonisk familiesamhold i jula for mange utenfor rekkevidde. En god del barn – an- tallet er umulig å fastslå – forbinder jul med dra- kamper om hvem de skal være hos akkurat denne ene kvelden.

Hvis kirken ensidig snakker om familieharmoni som en del av julebudskapet, snakker den om noe som ikke kan bli ”en glede for hele folket”. Det utbredte spørsmål ”Hvem skal du være sammen med julaften?” oppleves av en del mennes- ker som nærgående og ubarmhjertig – ingen spør jo ”hvem skal du være sammen med 3. april eller 9. oktober?”

Idealet om familieharmoni kan ikke stamme fra de nytestamentlige tekster om Jesu fødsel. Når man leser dem med friske øyne, ser man at de heller inneholder tilløp til en familieskandale (Jesu halvveis født utenfor ekteskap, Josef som ville berge Maria fra skam).

Idealet om familiesamhold stammer antagelig fra den førmoderne tid, uten elektrisk lys, da ulver hylte i skogen, og folk var redde for Ås-

gårdsreia og gjenferd, slik at både herskap og tjenerne akkurat julenatt sov sammen i halmen på stuegolvet (Jfr. Ørnulf Hodne: Jul i Norge – gamle og nye tradisjoner, Cappelen 2007) – pluss at samhold i familien er en allmenn verdi som oppleves som særlig aktuell midt på vinteren. Og for dem som har mulighet for det, er det selvfølgelig fint. Men denne glede vederfares altså ikke alle.

FOLKELIG OG KIRKELIG JULEFEIRING DRIVER FRA HVERANDRE

Noen mennesker lengter bort fra stressjulen, tilbake til ”god, gammeldags norsk jul”. Man kan saktens spørre om den noen gang har eksistert (og videre bør man spørre om nostalgi er en spesielt god ramme til å feire inkarnasjonen).

Likevel – inntil nylig kunne man med en viss rett si at den kirkelige og folkelige julefeiringen hadde mye med hverandre å gjøre. Ennå finnes rester av dette, f. eks. ved at det ved juletider er mer legitimt for folk flest å gå i kirken, synge julesanger med kristent innhold og la forholdet til medmennesker nasjonalt og globalt bli preget av det kristne nestekjærlighetsideal. Men det står ikke til å nekte at mye av denne kulturarven er under press.

OVERFORBRUK AV LUKASEVANGELIET KAPITTEL 2

Jeg vil anta at svært mange mennesker, også voksne, møter det såkalte ”juleevangeliet” i Luk 2 primært gjennom dramafremføringer i menighet, skole og barnehage. Og det har sin verdi, men gir vel ikke alltid noen dyp innføring i inkarnasjonens mysterium? Noen ganger synes jeg det heller i retning av et allment budskap om at barnefødsler er kjekt!

I julen står Lukas 2 etter min mening i fare for å bli overforbrukt, på bekostning av sterke inkarnasjonstekster som Fil 2,6–11, Hebr 4,14–16 og mange andre.

Jeg skjønner de folkepedagogiske grunner til å fokusere på Luk 2, og på julaften har den selvfølgelig sin plass. Men så kommer paradokset: Jeg tror jeg har til gode å høre denne teksten ellers i året bli brukt til å si noe som helst om Jesu person og verk!

BARE BARNAS HØYTID?

Også fra kirkens prekestoler kalles julen ukomplisert for ”barnas høytid”. Ja vel, men bør vi ikke samtidig spørre hvor denne forestilling kommer fra, og hva som holder den oppe? Er ikke julen også ”de voksnes høytid”? Finnes det noe som gjør sterkere inntrykk på barn enn når de merker at vi voksne er engasjert av noe?

JULAFTENSGUDSTJENESTER VINNER OVER JULEDAG

Det relativt store fremmøtet til gudstjenester på julaften er positivt. Men vi bør vel ikke ha overdrevne forestillinger om hva folk sitter igjen med? For svært mange er disse gudstjenestene forspill til en opplevelsespakke hvor seinere på kvelden mat og gaver står i sentrum. Men kirken gir ved dette en håndsrekning til folkelivet i Norge denne dagen, så jeg synes vi skal holde på med det.

Det på sikt mer betenkelige er det lave fremmøtet på festgudstjenestene juledag, da vi har en prekantekst (Joh 1,1–14) som virkelig setter Jesu fødsel inn i de store sammenhengene. Men denne festgudstjenesten taper ofte i konkurransen med lange familiefrokoster, også blant menighetsfolk. Akkurat her kan vi ikke gi handelsstanden skylden!

PROBLEMATISK KALENDERFORSKYVNING

De siste årene har det skjedd en påfallende forskyvning i forståelsen av når på kalenderen julen er. Den tradisjonelle kirkelige oppfatningen (i vår del av verden) er som kjent en forberedelsestid over fire uker, som kalles advent, og at selve julen er fra 24. desember til Hellig tre kongers dag 6. januar. Men nå kan man i media lese om konserter som ”synger julen inn” over en uke før første søndag i advent! Og tilsvarende konserter som ”synger julen ut” andre juledag. Dette er naturlig ut fra den kommersielle julens logikk, der jo poenget er handling i ”førjulstida” og utdeling av julepresanger på julaften – da er det viktige gjort.

Kristne menigheter og organisasjoner tilpasser seg dette og arrangerer ”julemesser” før første søndag i advent. Jeg skjønner de praktiske grunnene til dette, men det har sin pris. For det bidrar

til å befeste denne nye kalenderforståelsen som truer romjulens ro og den åndelige jul frem mot 6. januar.

PROBLEMATISERING BLIR OFTE AVFEID SOM MORALISME

Forsøk på å problematisere ulike sider ved julefeiringen blir ofte avfeid som moralisme, også innen kirken – ”vi må ikke støte noen”. Men det å peke på reelle problemer kan ikke kalles moralisme. Etikkfaglig er moralisme en stiv regeletikk som snakker forbi menneskers reelle situasjon. Den reelle situasjonen her er at mange mennesker er trøtte av en mer og mer endimensjonal jul! – men at de på grunn av gruppepress ikke våger å ta det opp og derfor kanskje ville være glade for friske

ord og gjennomtenkt praksis fra kirken.

Denne artikkelen inneholder ingen forslag til quick-fix; den er først og fremst et forsøk på å stikke fingeren i jorda. La meg likevel, med tanke på alle dem som plages av for høye utgifter i desember, minne om to gaver i julen som begge er gratis fra Vår Herre:

1. At naturens lys sola får mer kraft, som en konkretisering av den første trosartikkel.
2. At det åndelige lys Jesus kom til verden på en måte som er religionshistorisk unik.

Er ikke dette dypere og mer varige sannheter enn f. eks. at familien skal samles i julen, jakten etter ”julestemning” og forbigående kirkelig glede over høye besøkstall?

Velkomsttilbud

-40%

Nå tilbyr vi nye kunder hele **40% rabatt** på de to første utgavene dere trykker hos oss av deres menighetsblad!*

Vi kan også tilby gode priser på andre trykksaker dere måtte trenge.

Send oss en e-post med informasjon om opplag, format, antall sider og ønsket papirkvalitet, så regner vi et godt tilbud til deg.

*Gjelder digitaltrykk fra trykkeklare PDF-filer.

Kontakt oss: post@betr.no

Bedriftstrykkeriet

Besøksadresse: Vestre Haugen 21, 1054 Oslo

LIVING OUT CHRISTIAN VALUES ***- MAKING PASTORAL CARE AMONG HARD OF HEARING SO*** ***IMPORTANT***

IVSS Churchear Conference 2020 in Eisenach, Germany
10th–14th September

Haus Hainstein

IVSS Churchear invites you to a thrilling conference with interesting lecturers and exciting encounters. Our conference theme this time is: **“Living out Christian values – making Pastoral Care among Hard of Hearing so important!”**

We shall listen to the German theological professor Christian Wolf speaking about Christian values in church, politics and culture. The Swedish acoustic company LN Akustikmiljö AB, will tell us more about the importance of good acoustic in churches and church buildings. Dr. Gesine Herting will speak about the possibilities of communication with hard of hearing. There will be workshops as well, giving us the opportunity to exchange our experiences, learn from each other and get a renewed inspiration for our daily work.

And, not the least, we will come together with all our accumulated experience from being fellow wanderers together with hearing impaired members of our churches. Some of us are hard of hearing ourselves; others are hearing well. All of us have something to learn from each other. We therefore have, as always, emphasised on having time for encounters and exchange of experience. If you are not yet a member of IVSS Churchear, you are welcome to apply for a membership. And if you are simply curious wishing to attend our conference, you are most welcome as well. Together we can make the world a little better.

Ingrid Stillström, President

Program:

Thursday 10.09

16.30–17.30 Arrival / registration

18.00 Dinner

19.00 Opening ceremony

Friday 11.09

08:00–09:00 Breakfast

09:00 Morning Prayer

09:30 Lecture by rev. Christian Wolff: “Christliche Werte”

10.15 Coffee / tea

10.30 Questions and feed-backs to the lecturer

11.00 Workshops – for detailed info, see www.churchear.org

13.00 Lunch

14.00 An encounter with our sponsors

15.45 Workshops – for detailed info, see www.churchear.org

18.30 Dinner

20.00 Evening program

Saturday 12.09

08.00–09.00 Breakfast

09.00 Morning Prayer

09.30 Lecture: “Acoustics in a church environment”

10.15 Coffee / tea

10.30 Work groups to the lecture

12.00 Lunch

13.00 Excursion to Wartburg

Optional after Wartburg: Visit to Bach House or Luther House

18.30 Dinner

20.00 Evening program

How to get there?

See travel advices at www.churchear.org

Hearing Consideration at the IVSS-Churchear conferences

All speakers will use microphones (in the conference hall and all other sites)

In the conference hall: Induction loop, loudspeakers and captioning in English and German.

Outside the conference hall: All conference attendants are offered to borrow an FM receiver, enabling you everywhere to receive the sound from the microphones through telecoil og head phones. There will even be mobile captioning in English (See picture further down).

Group conversation: Smaller groups may borrow a microphone transmitting the spoken sound to FM receivers mentioned above. This may be combined with induction loops as well as head phones, and on some occations there may be English captioning as well (e.g. at dinner and workshops)

What workshops to attend at this conference?

See detailed information at www.churchear.org

Sunday 13.09

08.00–09.00 Breakfast

10.00 Sunday Worship in one of Eisenach's churches

12.30 Lunch

14.00 General Assembly

15.45 Coffee / tea

16.00 General Assembly

18.30 Dinner

20.00 Social evening

Monday 14.09

08.00–09.00 Breakfast

09.00 Morning Prayer

09.30 Lecture by Dr. Gesine Haerting: "Communication and Umgang with Hard of Hearing"

10.15 Coffee / tea

10.30 Questions and feed-backs to the lecturer

11.30 Group picture

Closing the conference

12.00 Lunch

Departure

The picture to the left: A small group being shown around. The guide has a microphone transmitting the spoken sound to the borrowed FM receivers. Some have a carried induction loop (sound through the induction coil), while others use head phones (loudspeaker sound). In the front you see Ginny listening to the guide through head phones, captioning what he tells, on her computer which transmits the text to mobile screens available for borrowing (iPad). Thus you may even read what is said, when we are outside the conference hall as well. The text may also be received on your smartphone.

The registration should be sent by **Juli 1st 2020** to
 Katharina Nitschke, Schiller-Str. 29
 DE-39218 SCHÖNEBECK (ELBE) , GERMANY
 You may also register at our web site: **www.chuchear.org**
 or by email: **rk-nitschke@t-online.de**

Total cost per person 545,- €, including the conference fee and accommodation in double rooms with toilet and bathroom, meals and excursion to Wartburg.

Bank account number: 18244 at Union-Bank AG, Flensburg

Bank guide number 21520100

IBAN: DE66 2152 0100 0000 018244 SWIFT (BIC): UNBNDE21

The Conference address:

Hotel „Haus Hainstein“

Am Hainstein 16, DE-99817 EISENACH, Germany

REGISTRATION

I shall attend the International Conference of IVSS-Churchear in Eisenach September 10th– 14th 2020.

Name

Organisation/Country

Address

Telephone

Mobile Email

Workshop I Workshop II(write number)

Food: Normal Vegetarian

Special requests (allergies etc.)

I want a single room, paying therefore an extra € 80 (Yes/No)

I want to share double room with

I want all the lectures on a USB stick (English and German) for € 5

(Yes/No)

I have transferred (50 % of the conference fee or more) to the account of IVSS-Churchear in Flensburg (The rest must be paid no later than August 1st)

Date..... Signature

SØNDAGSTEKSTEN

GUNNAR INNERDAL – TORE SKJÆVELAND – MERETE HODT – MARITA BJØRKE ÅDLAND

ROMJULSSØNDAG – NYÅRSAFTAN
NYTTÅRS DAG / JESU NAVNEDAG – KRISTI OPENBERRINGS DAG

ROMJULSSØNDAG

29. DESEMBER 2019

Prekentekest: Matt 2,13–15

Lesetekster: Sal 1,1–6 / 1 Tim 3,16

Liturgisk farge: Hvit

DAGEN OG TEKSTENE

Romjulsøndagen står i forlengelsen både av 1. og 2. juledag i flere henseender. Den kommer bare få dager etter i tid og trykker seg inn i en liten lomme av tid mellom massevis av helligdager og happenings i jule- og nyttårshelg. Den kan gjøre seg godt som et frirom for å puste ut, reflektere og tilbe Guds under i krybben. Tekstene for dagen etter første rekke kombinerer også juledagens inkarnasjonsfokus med dramatikken fra martyriet og forfølgelsen på Stefanusdagen.

Salme 1 er en slags overskrift over Bibelens bønnebok. Den begynner med det viktigste i menneskelivet: Om vi er vise og går på Herrens veger og lever i og av hans ord og kalles salige, eller om vi lever som lovløse som går våre egne

veger. Også i møte med Jesus stilles vi på valg: Tror vi på ham som ligger i krybben, at han er Gud og vil oss vel? Senere Salmer har mange kritiske perspektiver til bildet som tegnes i Sal 1, av at det er de gudfryktige som opplever lykke og fremgang, mens de lovløse spres i vinden (eks. Sal 73). Samtidig ligger det alltid en grunnforskjell i bunnen mellom å være på Guds veg eller på en annen, som også vil ha sitt viktige utslag på dommens dag. Går vi på hans veg, kan Herren også bære oss gjennom det vi møter av motgang eller motstand, med en fred som er annerledes og går over all forstand.

Leseteksten 1 Tim 3,16 er en lovprisningstekst som inneholder et sterkt kristologisk utsagn, skjønt både tekstoverleveringen og tolkningen er noe usikker. Det mest nærliggende er å tolke ”han” (Bibel 2011) som en referanse til Gud (slik også eksplisitt i en god del manuskripter, med *theos* = Gud istf. relativpronomen *hos* = han som), men man kan også tenke at det er Kristus det er snakk om. Det som beskrives, viser trolig til viktige hendelser i Jesu liv – det er altså ifølge denne tolkningen der *Gud* er åpenbart i kjøtt og blod.

TIL PREKENTEKSTEN

Et annet sted i evangeliet forteller Jesus om sin flyktige, hjemløse tilværelse i verden: ”Revene har hi, og himmelens fugler har rede, men Menneskesønnen har ikke noe han kan hvile hodet på.”

(Matt 8,20) Han kom til sin egen verden, til sine egne, men ble ikke tatt spesielt godt imot (Jfr. Joh 1,11 fra 1. juledag). Teksten vår er del av den dramatiske historien om hvordan Jesusbarnet tidlig i livet ble flyktning på grunn av den maktsyke tyrannen Herodes som ikke ville la seg utfordre av en ny jødekononge.

Den sjangermessige og historiske karakteren til Jesu barndomsfortellinger hos både Matteus og Lukas har vært flittig diskutert siden bibelkritikkens framvekst. I noen fagmiljøer oppfattes de som ganske fri from fantasi (som konvensjon eller rent bedrag), mens andre har lagt mye arbeid i å vise at de også inneholder tidsriktige detaljer og gjerne kan referere til virkelige hendelser. Det er ikke rom for noen utførlig drøfting som kan konkludere til fordel for noen av disse ytterpunktene, her. Sannheten er kanskje at virkeligheten ligger et sted i den komplekse midten.

I forestillingene våre basert på kunstneriske uttrykk som julekrybber o.l. og mer eller mindre legendarisk tilleggsstoff er det ofte slik at den lille nyfødte familien blir besøkt av vismennene i stallen nærmest samme kveld som fødselen skjer, og drar til Egypt morgenen etter. Om man ser på detaljene angitt i teksten er det mer nærliggende å tenke at vi står overfor et lengre forløp. Stjernetryderne fra øst kan godt ha brukt lang tid på reisen sin, og Herodes' beslutning om å drepe alle guttebarn under to år sies å være basert på hva de hadde fortalt ham (Matt 2,16). Det kan altså ifølge fortellingsgrepet her være snakk om et betydelig tidsrom på inntil to år for den lille familien i Betlehem før vismennene kom, og Herodes' onde planer ble satt i verk. Uansett ville det i datiden være snakk om en utfordrende, strabasios og farefull reise fra Israel til Egypt med et så lite barn i følget. Skal man få Luk og Matt til å gå opp, er det i alle fall sikkert at de var i Israel minst 40 dager (ifølge Luk 2,22 og 3 Mos 12). Men i Luk 2 ser det ved første øyekast ut til at reiseruten var Betlehem–Jerusalem–Nasaret, uten noen lengre avstikker til Egypt.

Josefs reise til Egypt med den lille familien sin (og tilsvarende returen senere, v 19) utløses av et varsel fra Gud gjennom en engel han møter i en drøm (*kat' onar*). Denne formen for guddomme-

lig veiledning fremsto nok som mindre fremmed for antikkens mennesker enn i vår tid, men også der finnes det uttrykk for skepsis til dette. Vi gjør nok klokt i å forholde oss til dette like mye som et fortellergrep som en grunntenkning om hvordan vi skal forholde oss til drømmer og direkte budskap fra Gud.

Sitatet fra Hosea 11,1 i v 15 er rimelig å tolke som det fagfolkene kaller typologisk skrifttolkning. Til dette se Meliton av Sardes sin preken *Om påsken* (med et godt innledende avsnitt om typologisk skrifttolkning i Oskar Skarsaunes utgave, tilgjengelig på www.nb.no). Tanken her er at Det gamle testaments tekster og fortellinger inneholder forbilder som "oppfylles" eller får sin dypere mening i Jesu liv, død og oppstandelse. Meliton sier (avsn. 59): "Vil du se Herrens mysterium, så se på Abel som ble myrdet som ham, på Isak som ble bundet som ham, på Josef som ble solgt som ham, på Moses som ble satt ut som ham, på David som ble forfulgt som ham ..." Jesus er altså den innerste mening i enhver tekst i GT, slik det antydes f.eks. i Joh 5,39.46 (Jfr. også 1 Kor 10). Tanken om en slags identifikasjon mellom (Jesus) Messias og Israel finner også gjengklang i en del motiver i de fire såkalte tjener-sangene i Jes 50–55 (se særlig 49,3). Fortellingen har også andre gammeltestamentlige undertoner; Herodes' barnemord kan minne om Faraos Bileamskvadet i 4 Mos 24, særlig i Septuagintaversjonen, er også en mulig bakgrunn for tanken om en frelserskikkelse som kommer fra Egypt.

TIL PREKENEN

Dramatikken treffer oss fort og brutalt når vi ser forbi det nusselige i julefortellingen. Når Gud kommer til verden, møtes han av brutal makt og ender opp som et barn på flukt fra en morder. Dette sier mye både om menneskers ondskap og Guds kjærlighet og sårbarhet som nærværende i Jesus Kristus. Motivene i teksten kan brukes både til å understreke at Gud er nær oss og vil gå sammen med oss gjennom lidelse, forfølgelse og mørke, og samtidig til å vekke oss til å se og identifisere oss med dem som lever under slike vilkår. Jesu veg var fra begynnelsen av korsets og kjærlighetens veg, men han gikk den for oss og ber

oss følge ham.

Sitatet fra Hosea kan også være inngangspunkt til en mer tematisk preken om Jesus som sentrum for og oppfyllelsen av det gamle testamentes løfter. Menigheten kan godt få en innføring i hvordan Det gamle testamente har høy relevans for å forstå Det nye testamentes bilde av Jesus, også bortenfor forenklet *proof-texting* med påpekning av påståtte forutsigelser, noe mennesker etter opplysningstiden oftest ikke lar seg overbevise så mye av. I Jesus har alle Guds løfter fått sitt ja (2 Kor 1,20). Han kan likevel oppleves som skjult til stede i Det gamle testamentes fortellinger, tanker og bilder. Det gamle testamente er i bunn og grunn en fortelling om Jesus og vårt liv som del av Guds folk (Jfr. 1 Kor 10; Rom 15,4).

SALMER

26 Solbarn, jordbarn

33 Det hev ei rose sprunge

35 Den yndigste rose er funnet

65 Vi ser deg, Herre Jesus, som en av jordens små

81 Du, de forfulgte Gud

620 Hellige mysterium!

732 På veiene ute i verden

737 Herre du vandrer forsoningens veg, selv både flyktning og fredløs

Mange andre av julesalmene nr. 27–72 er også aktuelle, likeså fra Stefanusdagen, 73–81.

GUNNAR INNERDAL
FØRSTEAMAUENSIS I SYSTEMATISK
TEOLOGI OG AVDELINGSLEDER TEOLOGI,
RELIGION OG FILOSOFI, NLA
HØGSKOLEN, BERGEN
GI@NLA.NO

NYÅRSAFTAN

31. DESEMBER 2019

Preiketekst: Luk 13,6–9

Lesetekstar: Fork 3,1–2+4–7+11a / 1 Pet 1,22–25

Liturgisk farge: Kvit

TIL DAGEN/KVELDEN

Nyårskvelden er ei tid for ettertanke, tilbakeblikk og for å bestemma seg for korleis ein vil gå inn i det nye året. Preiketeksten innfører eit år som ein tidsfrist; difor er dette ein god tekst for nyårskvelden når me er særleg opptatt av året som tidseining.

Tida dukkar også opp i leseteksten frå forkynnaren der det står at ”det er ei tid for alt som hender under himmelen” (bortsett frå dei problematiske følelsane som er sensurert bort ved at nokre vers er utelatt, så her bør ein vel nøya seg med tekstboka og ikkje lesa frå Bibelen). I teksten frå 1. Peters brev er både det evige og det for-gjengeleg understreka. ”For alle menneske er som gras [...], men Herrens ord varer til evig tid.”

TIL TEKSTEN

Preiketeksten er andre del av ein sekvens i 13,1–9, som er særstoff hos Lukas, der Jesus kallar til omvending. Lukas nemner omvending oftare enn andre forfattarar i NT, og dette er kjernen i evangeliet hos han; jfr Jesu avskilsord i 24,47: ”I hans namn skal omvending og tilgjeving for syndene forkynnast for alle folkeslag.” Lukas lar forkynning av den siste tid og dommen i kapittel 12 fylgjast av eit dobbelt kall til omvending i v 1–5 og ei likning om guddommeleg tolmod. Her viser Lukas evangeliets paradoks, Gud er både den rettferdige domaren og den som tilbyd oss sjansen til omvending.

Vers 6 indikerer samanhengem med det føregående, at likninga er Jesus utvida kommentar til kallet til omvendning i vers 3 og 5.

Likninga handlar om noko som var velkjent i samtida. Når ein plantar eit fikentre, er det for å få fiken. Det er heller ikkje eit unormalt forhold mellom eigaren og gartnaren.

Vers 7. Her vert både tolmodet og fristen understreka. I tre år etter at det fyrste gong var rimeleg å forventa frukt, er det framleis ikkje noko å finna, og eigaren drar ein rimeleg slutning: Det må vera noko feil med dette treet, og då kan det ikkje ta opp plass. Dette er ikkje uttrykk for nokon streng dom, men er ei rimeleg slutning for dei som dyrkar frukt. Det drastiske "Hogg det ned!" korresponderer med vers 3 og 5: "Men vender de ikkje om, skal de alle omkoma på same vis."

I vers 8 vert det brakt inn eit nytt moment som ikkje er med i konteksten i v 1–5: Den nye sjansen, håpet i form av den enno meir tolmodige gartnaren som tilbyd seg å grava og gjødsla.

Dersom likninga skal tolkast slik at Jesus er gartnaren, vert spørsmålet: Kva er det denne gravinga og gjødslinga betyr? Graving løyser opp det som er stivna og fastgrodd, og gjev luft og vatn til røtene; gjødsling tilfører ekstra næring utanfrå i tillegg til det treet skaper sjølv av vatn, jord og lys.

Vers 9 gjentar den alvorlege trusselen frå vers 3 og 5, men no saman med gartnaren sitt håp for treet, at kontakten med gartnaren og hans behandling skal føra til frukt.

Jesus tolkar ikkje likninga, men bodskapen er tydeleg: Det gjeld å venda om til Gud medan det enno er tid. I forhold til versa 1–5 er bodskapen den same, eit kall til omvendning, men konteksten er ein annan, og Jesus innfører både eit tidsfrist-aspekt og eit håp. Denne nye nådetida er prega av omsorg og relasjon; gartnaren skal stella for det, men kallet til å bera frukt/omvenda seg er der enno.

TIL PREIKA

Teksten kallar til omvendning. Ikkje alle likar dette ordet, for det har konnotasjonar til miljø og tider ein vil leggja bak seg. Men det er eit ord frå Jesus,

eit retningsord og betyr jo ganske enkelt at ein ikkje skal stå med ryggen til det gode, til Guds framtid med seg. Det er ei utfordring til å snu seg, til å ta imot – livet frå Jesus. Og det er noko må ein og venda seg bort frå – det som hindrar livet.

Denne nyårskvelden er det mange stader ungdomar til stades. Korleis bør dei utfordrast? Går det an å føra dei nærare Jesus? Kan du få draghjelp av nyttårsforsetta? Nyttårsforsett er jo at ein kallar seg sjølv til omvendning og eit nytt liv. Mange, både unge og gamle, vil ha tankar om det som var – noko som ein gleder seg over, noko som må tilgjevast, noko som ikkje vart gjort og enno står igjen og ventar på nyåret.

Ein kan gjera som Jesus og la kallet til omvendning lyda ved å bli i likninga sin biletbuk og framheva at det er både ei nådetid, ein tidsfrist og eit alvor og ein tolmodig fruktbonde og ein enno meir tolmodig gartnar.

ÅRSOPPGJER I FRUKTHAGEN

Årsoppgjer for eit frukttre. Det er eigentleg flott å bli samanlikna med eit frukttre. Frukt er noko positivt; det viser vekst; det er til glede for andre. I Bibelen er det tale om Anden sin frukt: Gal 5,22–23: "Men Andens frukt er kjærleik, glede, fred, tolmod, mildskap, godleik, truskap, audmjukskap og sjølvdisiplin. Slike ting er ikkje lova imot!"

Tenk om du skulle ta ein årsoppgjer og kryssa av på ein skala frå 1 til 10: Kva er det i mitt liv av kjærleik, glede, fred, tolmod, mildskap, godleik, truskap, audmjukskap og sjølvdisiplin. Korleis ville det bli? Mange av oss ville nok halda den lista for oss sjølv.

På leiarkurs i næringslivet må ein ofte gje slike skjema til andre så dei kan fylla ut kva dei ser hos deg. Kva hadde resultatet blitt då, dersom andre skulle sjå etter frukt? Det er det som skjer i likninga. Under årsoppgjeret finn ikkje fruktbonden frukt slik han hadde venta. Krise!

Heldigvis er du er eit frukttre og ikkje ei furu. Treet Jesus fortel om, er ikkje eit villtre; det er ikkje tilfeldig at det står der. Det er planta i ein hage av ein som har ei meining med det. Ingen av oss er tilfeldig. Gud har ein plan med oss, ein

ta-vare-på-plan, ein vokse-plan, ein frukt-plan. Mannen planta eit fikentre i forventning, og no ser han etter frukt.

Du er eit frukttre i ein hage med gartnar. Når gartnaren er i kontakt med treet, er det for at det skal veksa. Bibelen talar mykje om vekst. Sal 1,1-3: "Sæl er den som [...] har si glede i Herrens lov og grundar på hans lov dag og natt. Han er lik eit tre planta ved rennande vatn. Det gjev frukt i rett tid, og lauvet visnar ikkje."

Eg trur Jesus meiner seg sjølv når han nemner gartnaren, for det er i kontakten med Jesus me veks, og han snakkar fleire gonger om frukttre. Joh 15,5: "Eg er vintreet, de er greinene. Om de blir i meg og eg i dykk, då ber de mykje frukt, men skilde frå meg kan de ingen ting gjera." Frukta som bonden ser etter, er forholdet til Gud og livsfellesskapet med Jesus, det Jesus gjev oss som gåve, og som vil voksa i oss.

Har du merka gartnaren i ditt liv det siste året? Han har arbeid heilt sidan fyrste møtet, heilt sidan dåpen. Kva om me tar frukt-testen om igjen for oss sjølv og spør etter det som har vakse fram det siste året. Har kontakten med kyrkje, ungdomsarbeid, Bibelen, bøn og meditasjon eller andre kristne endra meg? Ser du noko meir kjærleik, glede, fred, tolmod, mildskap, godleik, truskap, audmjukskap og sjølvdisiplin enn i fjor? Kor trengs det ein gartnar? Kva kan veksa i ditt liv om du ber Jesus om å koma med sin Ande? Nyttårskvelden kan ein godt stilla slike spørsmål og ta pause og gje folk tid til å tenka.

Kva vil du be gartnaren gjera i ditt liv i det komande året? Kva treng å venda deg mot for å veksa; kva treng du å venda deg ifrå for å veksa? Eg trur det er det som er meint med gartnaren som gjødsla. Jesus med sin Ande i våre liv. Kan du ha som eit mål å invitera gartnaren. Korleis? Når du støyter på noko som ikkje er kjærleik, fred og glede og slikt, så vend deg til Jesus med ei bøn: Ver gartnar med meg!

Gartnaren har håp for deg. Og han vil ha tid saman med deg. Hadde denne gartnaren hatt ein reklameplakat ville det stått: "Voks og få frukt. Ein skreddarsydd plan for deg." Men det ville òg stå "Kun kort tid. Bestill no hos Jesus!" Om få minutt går me inn i eit nytt år. Kan 2020 bli det

året då Jesus får sleppa til som gartnar i ditt liv? Om det er for fyrste gong eller for hundrede gong: Han vil gje deg liv og vekst.

TORE SKJÆVELAND
KYRKJEFAGSJEF I BJØRGVIN
TS929@KYRKJA.NO

NYTTÅRSDAG / JESU NAVNEDAG

1. JANUAR 2020

Prekatekst: Luk 2,21

Lesetekster: 4 Mos 6,22–27 / Fil 2,5–11

Liturgisk farge: Hvit

”Da åtte dager var gått og han skulle omskjæres, fikk han navnet Jesus, det som engelen hadde gitt ham før han ble unnfanget i mors liv.” (Lukas 2,21)

OM DAGEN

Nyttårsdag markere for mange en ny begynnelse og er ofte full av løfter og forsetter vi gir oss selv. I kirkeåret er denne dagen derimot ikke første dag i et nytt år, men heller åttende dag jul; den henger altså uløselig sammen med julens evangelium om Jesu fødsel. Etter jødisk tradisjon er dette dagen for omskjærelse og navngivning, og i dagens evangelietekst gis Jesus sitt navn. Med andre ord: Vi samles til gudstjeneste for å feire Jesu navnedag. Da dette på ingen måte er et vanlig navn, er det duket for litt av en høytidsfest.

HVA LIGGER I ET NAVN?

“Hva er et navn?” Jeg tror mange i vår tid vil si seg enige i Julies svar på sitt eget spørsmål: “Den blomst vi kaller rose vil dufte liflig uten rosens navn¹”; en ting (eller et menneske) er fullt ut det den er, helt uavhengig av navnet den bærer. Det er altså for mange i dag slett ikke mye som ligger i et navn. Likevel, for mange foreldre er prosessen med å finne et egnet navn til et nytt menneske vanskelig og tidkrevende. Hva betyr navnet? Skal vi oppkalle? Og kanskje enda viktigere: Er navnet fint? Klinger det bra? “Lukas” toppet i 2018 listen over mest brukte guttenavn, og jeg tviler på at flertallet av de foreldrene som valgte navnet gjorde det for å minnes forfatteren av dagens

evangelietekst, eller fordi navnet betyr “mann fra Lucania”. I dag tror jeg det ofte er det estetiske som trumfer andre hensyn, for hva ligger vel egentlig i et navn?

Gjennom Bibelens tekster har navn stor betydning: Den etymologiske betydningen av navn var viktig (Jfr. Samuel i 1 Sam 1,20); omveltende hendelser i en persons liv kunne føre til navneendring (Jfr. Jakob/Israel i 1 Mos 32,28); barn ble ofte navngitt basert på foreldrenes omstendigheter (Jfr. Mahlon og Kiljon i Rut 1,2), og navn kunne også bære et profetisk budskap (Jfr. Sjejar/Jasjub i Jes 7,3). Ikke minst Guds navn har en betydning som vanskelig lar seg overdrive. Gud kalles ved flere navn, men spesielt navnet som gis til kjenne for Moses i 2 Mos 3, får en sentral plass: *Jahve* (*JHVH*) – ”Jeg er” – et navn som etter hvert oppfattes så hellig at det ikke skal uttales annet enn som *Adonai* – ”Herren”. Guds navn er mer enn en tittel; det representerer hans person og hans nærvær på en sådan måte at Salomo kan kalle tempelet i Jerusalem for det stedet ”der du [Gud] har lovet at *navnet* ditt skal bo” (1 Kong 8,29). Og i tillit til Gud kan salmisten si: ”Med dine trofaste setter jeg mitt håp til ditt *navn*.” (Sal 52,11) Ja, i flere GT tekster synes det som om “navnet” rett og slett er en parafrase for *Jahve* selv.

I lys av dette har vi god grunn til å forvente at det navnet som i dagens evangelietekst gis Guds Sønn – Gud selv inkarnert – ikke er tilfeldig eller uvesentlig.

NAVNET JESUS

Som trofaste jøder lar Maria og Josef den åtte dager gamle gutten omskjære, og han får navnet Jesus. Det understrekes at navnet allerede var gitt av engelen før han ble unnfanget (Jfr. Luk 1,31); det er altså Gud selv og ikke Maria og Josef som har valgt dette navnet. Flere steder i GT navngir Gud et barn, og generelt kan vi si at det understreker dette barnets betydelige plass i frelseshistorien (Jfr. 1 Mos 16,11; 17,19(!); Jes 7,14).² Hos Lukas plasseres dermed Jesus, så vel som Johannes (Luk 1,15), inn i en større frelseshistorisk ramme. Dette understrekes også av navnets etymologiske betydning ”Herren frelser”. Da navnet

første gang åpenbares for Maria, er det tydelig at denne *frelsen* skal forstås i lys av GTs løfter til Israel knyttet til den kommende Messias, Davids sønn (1,30–33, jfr. 2 Sam 7,12ff; Jes 9,6f; Mi 4,7). Da Jesus, i tekstavsnittet etter vår korte tekst, bæres frem for Herren i tempelet i Jerusalem, er det den trofaste og gudfryktige Simeon som understreker dette frelsesaspektet (2,25–26). Simeon har lenge ventet på Israels trøst (Jfr. Jes 40,1–2; 49,13) og Herrens salvede (Messias), og med den lille gutten i armene lovpriser han Gud. Endelig kan han si: "... mine øyne har sett din frelse ..." (2,30) Jesus er denne frelsen som Israel ventet på, og han skal også være "et lys til åpenbaring for hedningene" (2,32) – med andre ord: Ingen er utelatt frelsens mulighet.

Jesu navn har videre en viktig funksjon i Lukas' narrativ, og det blir tydelig at det er mer enn bare en tittel – det er frelse og kraft i Jesu navn. Disiplene kalles til å forkynne omvendelse og tilgivelse for syndene for alle folkeslag i Jesu navn (Luk 24,47). I Acta forkynnes frelse for "alle som påkaller Herrens navn" (= Jesu navn; jfr. 2,21.36), og mennesker lar seg døpe i Jesu Kristi navn (2,38; 8,16; 10,48). Videre i Acta helbreder (3,6.16; 4,10.30; 19,13) og forkynner (5,28) apostlene i Jesu navn, og de er også villige til å lide for dette navnet (5,41; 9,16; 21,31). Jesu etterfølgere kalles flere steder rett og slett "de som påkaller hans navn" (9,14, 21; 22,16).

Dagens episteltekst (Fil 2,5–11) åpenbarer Jesu navn på en måte som har gitt god grobunn for høykristologien. Teksten tar oss med hele veien fra "krybben til korset" – fra inkarnasjon til fornedrende lidelse – og munner så ut i en eksplosiv beskrivelse av Jesu opphøyelse. Det sies om Jesus at han er gitt "navnet over alle navn" (Fil 2,9), og at han er den som alle skal knele for og bekjenne som Herre (Fil 2,10–11). Det er lett å glemme hvor overveldende sjokkerende disse ordene helt sikkert lød i sin jødiske, sterkt monoteistiske kontekst. Tar vi oss tid til å lytte til ekkoet av Jesaja 45,23 i teksten, virker det sannsynlig at "navnet over alle navn", som Jesus er gitt, er intet mindre enn Guds eget navn.

HERLIGSTE NAVN SOM ER UTTALT PÅ JORD

Opp gjennom kirkens historie har mennesker fortsatt å påkalle Jesu navn. For eksempel i Østkirken har Jesusbønnen, som i sin aller enkleste form er en gjentakelse av det hellige navnet, vært et grunnleggende utgangspunkt for den troendes indre bønn. Også i andre tradisjoner og konfesjoner har Jesu navn stått sentralt, og talløse mennesker har søkt tilflukt i og klamret seg til dette navnet som til et anker – i håp så vel som i dyp smerte. Et eksempel på en av alle disse er frelsesarmeoffiser Hjalmar Hansen. I 1920 våket han ved dødsleiet til sin 16 år gamle sønn i flere netter. De siste to timene før sønnen døde, skal faren ha hvisket "Jesus" inn i sønnens øre gang på gang. Gutten responderte med et svakt smil. Etter sønnens død skrev Hjalmar Hansen sangen "Herligste navn som er uttalt på jord" (nr. 79 i *Sangboken* 1983). Det første verset lyder som følger:

Herligste navn som er uttalt på jord: Jesus,
Jesus.

I det er frelse for hver den som tror. Jesus,
Jesus.

Det har meg styrket i prøvelsens dal,
det har meg gledet i festsmykket sal,
det skal meg trøste i dødsskyggenes dal, Jesus,
Jesus.

Jesu navn feires på årets første dag. Vi inviteres til kirken for å løfte blikket fra oss selv og våre svake forsetter, og opp til Guds faste løfter gitt oss i Jesu navn. Gud er en Gud som frelser og er nærværende – også inn i et nytt år!

¹ W. Shakespeare & A. Bjerke, *Romeo og Julie; Vinter-eventyret; Troll kan temmes* (Oslo: Aschehoug, 1978), s 77.

² Joel Green, *The Gospel of Luke* (Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1997), s 74.

MERETE HODT
STIPENDIAT I DET NYE TESTAMENTE,
NLA HØGSKOLEN I OSLO
MERETE.HODT@NLA.NO

KRISTI OPENBERRINGS DAG

5. JANUAR 2020

Preiketekst: Matt 2, 1–12

Lesetekstar: Jes 60, 1–6 / Ef3, 1–7

Liturgisk farge: Kvit

Vår tid er no

TIL DAGEN

Dette er ein flott og mangfaldig dag. I kyrkje-lyden der eg jobbar, plar vi ha misjonsgudsteneste på denne dagen – og juletrefest på ettermiddagen. Det er ein god tradisjon og ein gledesdag. Liturgisk farge er kvit; det er altså ein festdag. Samstundes: Bak tekstane kviler uroa, Herodes sine skumle planar. Gleda skal få mest rom, festen for han som er komen, som menneske har sett og skal sjå. Midt i uroa kom han nemleg, og midt i vår uro i den verda vi lever i, blir vi denne dagen minna om lyset, framtida og vona: ”Den store stjerna som steig i aust, med ljøs over verda, tende vår von for framtidserferda.” Den vona blir vi oppfordra særskilt til å dela med alle verda sine land og folk på denne misjonsdagen. Og fordi det ligg ei uro i denne teksten, er det også fint, på denne gledesdagen, å gi plass til historier frå misjonsprosjekta våre denne dagen – verda slik ho er i dag. Gleder og utfordringar toler å stå ved sida av kvarandre. *Vår tid er no.*

TIL TEKSTANE

Glede og uro er altså stikkord for tekstane. Glede over det som er openberra, den nye tida, ”det som menneska i tidlegare slektsledd ikkje fekk vita om, men som no ved Anden har vorte openberra”, slik Paulus seier det – gleda over kongen som er fødd, lyset som har gjesta oss som ein soloppgang, og håpet som er gjort levande i eit lite menneskebarn. Men allereie her altså: Uroa,

ho som gjer oss usikre og skapar ei kjensle av at dette ikkje kjem til å enda bra – maktkamp, truslar om drap, menneske på flukt, slik vi kjenner verda i dag. Midt i dette ligg også oppgåva klar: ”Gå difor og gjer alle folkeslag til læresveinar!” Dei heilage tre kongar var, etter tradisjonen, dei første som såg og trudde. Det er fint å trekka denne linja fram til vår tid og løfta fram fokuset på misjon denne dagen. *Vår tid er no.*

TIL PREIKA

Evangelieteksten fører oss inn i ein røyndom som er høgst reell også for oss i dag, eller i alle fall for mange menneske her i denne verda. Er det ikkje interessant korleis tilhøva rundt Jesu fødsel kan overførast til tilsvarande – og mange andre – område i verda i dag? Det er ei trist erkjenning, og det fortel oss at vår tid er no, *nettopp* inn i denne verda er det no vår tur til å forkynna, hjelpa, opna opp, gi av vår tid og våre ressursar for at menneske skal få eit betre liv. For kva anna er misjon enn, slik Jesus alltid gjorde det, å løfta andre sine liv, sjå og røra ved andre menneskes liv, gå ei ekstra mil og vera ein del av den verda og tilværet.

Ei preike er best når ho rotfestar oss både i Guds ord og midt i vår eigen røyndom og vårt eige liv, når ho gir mot og verkar relevant, når ho beveger oss til handling og til nattverdbordet. I dag er det rikeleg anledning (og det er det alle søndagar!) til å sjå på vår eiga tid inn mot det som bibeltekstane seier. Det er mykje å seia om alle tre tekstane, om Jesajateksten som løftar fram lovnadene om Jerusalem framtid som samlingspunkt, staden der ”folkeslag skal gå mot ditt lys”. Nettopp Jerusalem som religiøst sentrum er eit av dei meste betente områda i vår tid og har vore det i lang tid. Men det er altså her det skjer og skal skje. Jerusalem, i overført tyding som i ”det nye Jerusalem” vitnar om vår framtid der livet og ljøset skal stråla og aldri bli borte. Der det ikkje er sorg, gråt eller smerte.

Paulus vitnar om kva som er openberra for han, kva betydning det har hatt i hans liv og – ikkje minst – kva han gjer med det han har opplevd; han er blitt ein tenar for evangeliet gjennom Guds nåde.

Evangelieteksten fører oss inn i den historiske

settinga eller tradisjonen og bakgrunnen for denne dagen, at dei heilage tre kongane var dei første som såg og trudde. Det er her evangeliet har sitt startpunkt, hos eit lite barn som "vaks opp til mann og sa at han var Gud," slik Edvard Hoem uttrykker det i sin fabelaktige salme "Den fattige Gud", som med fordel kan brukast på denne dagen. Stjernene har leia dei tre vismennene fram til denne vesle, store himmelkongen, og dei fell på kne og hyllar han.

Dei tre tekstane saman skapar fine linjer og gode samanhengar mellom GT, NT og vår aktuelle setting. Misjonens startpunkt, i stallen med dei tre vise menn og det vesle barnet Jesus, er grunnforteljinga, allereie nemnt av Jesaja. Og paulusteksten minner oss om kva evangeliet har fått bety for millionar av menneske opp igjennom (Ein artig liten detalj er at det blir sagt at både vismennene og Paulus "fell på kne" for det dei møter, nemleg Jesus. Vismennene i stallen og Paulus gjennom å ha gått i fengsel for det han trur på). Ikkje minst seier tekstane noko om kva det har kosta for mange opp igjennom. Vi veit at misjon har kosta – kanskje meir enn det har smakt, i ein del tilfelle. Heldigvis er det andre tider no, der auka fokus på lokalt nærvær og der overføring av prosjekt når tida er moden, til lokale krefter, framstår som viktigare no enn før. Og – interessant nok – misjon viser også tendensar til å bli eit sør-nordprosjekt, medan det tradisjonelt har vore nord-sørperspektiv på misjon. Kva fortel det om vår tid og vårt tilvære når nokon tenker at vi treng misjonærar som kjem og forkynner for oss? Kva kan vi i vår del av verda ha godt av å bli minna om? Har vi mista frelsaren av syne? Det er kanskje ei realitetsorientering om korleis vår tid er? Det fortel oss i alle fall at vår tid er no, for vi kan trygt venda blikket utover i vårt nærmiljø og vera frimodige formidlarar av det gode evangeliet om dette riket som ligg "langt borte frå all sorg og vondskap i vår verd" (Hoem). Menneske treng håp – håp i uroa, håp i ufreden, håp i døden og håp i livet. Det viktigaste vi kan forkynna i vår tid, er håp. Det var ein modig liten

familie som la ut på flukt seinare i historia: Maria, Josef og Jesus. Dette er altså også ei forteljing om mot. Men mest er det kanskje ei forteljing om at vi stadig lever i ei utfordrande verd med uro og øydeleggjande krefter. Likevel, eller nettopp derfor, vier vi denne dagen til dei som først fann frelsaren, og vi vier denne dagen til alt det har betydd for den verda vi er ein del av. No er det vår tur til å fortelja og dela, inn i ei verd som treng det. Verda treng ljøs og håp. Verda treng at også vi er med på å fortelja om denne openberringa i stallen, at der, i mørke og i uroa, kom ljuset. *Vår tid er no.*

--

Som ei påminning om at vi høyrer til i ei verdsvid kyrkje, kan det denne søndagen vera fint å bruka forbønna der vi vender oss i dei fire himmelretningane. Det er fint å be for land som misjonsorganisasjonen i kyrkjelyden støttar, eller som ein på andre måtar har ein relasjon til, utsendingar osb., som er relatert til dei ulike himmelretningane.

SALMAR:

- 89 Hør nå godt nytt
- 90 Deilig er den himmel blå
- 91 En stjerne steg opp
- 92 Den store stjerna (Den er litt tung som all-song, men som solo? Eller den kan bli lest med tonefølge som postludium? Den fortener å bli brukt, for teksten er så god!)
- 101 Kristus er verdens lys
- 103 Det finnes en dyrebar rose
- 732 På veiene ute i verden
- 604 Jesus, livets sol
- 618 Vi er et folk på vandring
- 695 Rop det ut
- 740 Eit lite barn
- 479 Fordi kan kom

MARITA BJØRKE ÅDLAND
SOKNEPREST I SLEMMESTAD OG
NÆRSNES
MA855@KIRKEN.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

STAVENGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd har tilsett:

Rolf Arne Tjøstheim som sokneprest i Ytre

Stavanger prosti med Sunde sokn som tenestestad.

Den tilsette har skriftleg bekrefta at han tek imot stillinga.

luther

249,-

Bjørn Are Davidsen

Lurt av læreboken?

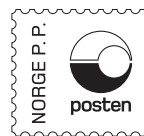
Feil og forvirring om kristen tro i læremidlene

Kan du tro på lærebøkene? Hva sier de om kirken, om kristne, om historien?

Hevdet kirken i middelalderen at jorden var flat? Ble de som hadde spørsmål om naturen, henvist til liturgien? Kom opplysningstiden fordi folk sluttet å tro på Gud?

Denne boken kaster lys over rare påstander elever kan møte i grunnskolen og i videregående skole. Eller påstander som ikke høres rare ut, men likevel er feil. Hva kommer slike feil av? Hvorfor tror vi på dem?

PRIORITY

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, sokneprest Kjersti Gautestad Norheim og praktikumsleder Fredrik Saxegaard. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

FRA 1. JANUAR 2020 vil MF vitenskapelig høyskole og kompetansesenteret MF KOM overta produksjonen av Luthersk Kirketidende. Bladet vil fortsatt ha en selvstendig redaksjon og vil komme ut hver tredje uke. Abonnenter på LK vil fortsatt motta Tidsskrift for praktisk teologi som en del av abonnementet.

Faktura for abonnementet vil komme fra MF i løpet av november 2019. Ny e-post: lutherskkirketidende@mf.no (alle henvendelser som gjelder f.o.m. nr. 1/2020).

ALLE HENVENDELSER som gjelder resten av 2019, rettes fortsatt til:

Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 695,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 895,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>